

Zo werkte de jury

1 *The Optimist* en de nieuwe draai, een platform met inspirerende voorbeelden van leefbare omgevingen, stelden een *longlist* samen van tientallen projecten met een uitgesproken leefbaar karakter. In zeven verschillende categorieën: onderwijs, zorg, overheid, kantoor, recreatie, publieke ruimtes en wonen.

2 Uit deze *longlist* selecteerden de juryleden voor elke categorie steeds twee of drie projecten die zij het meest leefbaar achtten, onder meer op basis van de volgende criteria:

- **Balans.** Is het gebouw in harmonie met zijn omgeving?
- **Aanpassingsvermogen.** Kan een kantoor een school worden; kan een zorginstelling worden omgevoerd tot appartementencomplex?
- **Leefklimaat.** Het optimaal functioneren van mensen is uitgangspunt.
- **Ecologie.** Neemt het gebouw verantwoordelijkheid in wat we nemen van en teruggeven aan ecosystemen?
- **Gastvrijheid.** Is er alles aan gedaan om mensen zich welkom te laten voelen in het gebouw?

3 De jury deed onderzoek naar de gebouwen op de *shortlist*, en wies uiteindelijk de bouwprojecten op de volgende pagina's aan als beste voorbeelden van leefbare omgevingen.

CATEGORIE: ZORG
Hoofdgebouw van Revalidatie Medisch Centrum Groot Klimmendaal, Arnhem

Architect: Koen van Velsen, Architectenbureau Koen van Velsen
Bouwjaar: 2009

BIJZONDERHEDEN:

Het revalidatiecentrum Groot Klimmendaal bij Arnhem bestond voorheen uit een hoofdgebouw met een flink aantal bijgebouwen, versnipperd over een groot park. Architect Koen van Velsen bestempelde het als 'een bedrijventerrein voor zorg'. Hij besloot van al die panden één gebouw te maken, om zo meer ruimte te creëren voor de natuur om het pand heen. Hij ontwierp er een gebouw dat helemaal opgaat in de bosachtige omgeving. Het gebouw heeft veel ramen en laat veel licht binnen, wat volgens diverse wetenschappelijke onderzoeken het herstel van patiënten versnelt. De buurt kan ook gebruik maken van Groot Klimmendaal. Er is een sportzaal voor de nabijgelegen school, en een fitnesscentrum om, zwembad en restaurant voor zowel de kliniek als voor de buurt.

OORDEEL VAN DE JURY:

Dit is een waanzinnig mooi vormgegeven zorginstelling. Vooral de relatie met de natuur is spectaculair. Het gebouw stimuleert om sneller te revalideren. Het pand is met aandacht voor natuurlijke materialen ontworpen, en het is mooi dat ook de buurt er een relatie mee heeft – dat brengt leven in de browserij. Als jury merken we op dat dit een relatief duur gebouw is, zowel om het te bouwen als in de exploitatiekosten. Maar wij willen een lans breken voor investeringen in leefbare gebouwen in de zorg. Die investeringen lonen, en kunnen er zelfs voor zorgen dat patiënten sneller genezen en herstellen. Nederland heeft een inhaalslag te maken als het gaat om leefbaarheid in de zorg. Andere landen zijn al veel verder met het ontwerpen van zogeheten *healing environments* waarin de ervaring van de patiënt voorop staat.

CATEGORIE: KANTOOR
Het Seinwezen, Haarlem

Initiatiefnemer: Baud Schoenmaekers
Bouwjaar: 1914, renovatie begon in 2011

BIJZONDERHEDEN:

Het Seinwezen is een oude spoorloods van de NS. Ondernemer Baud Schoenmaekers reed eens in de trein langs het gebouw en was op slag verliefd. Hij vestigde zich er met zijn bedrijf, en kreeg het dankzij de inzet van vele andere buurtbewoners en betrokkenen voor elkaar dat in 2011 het pand werd gekocht door Seinwezen Beheer BV. Een grote kring particuliere investeerders betaalde mee, en door crowdfunding was het niet nodig om geld bij de bank te lenen. Het pand is inmiddels opgeknapt en verduurzaamd.

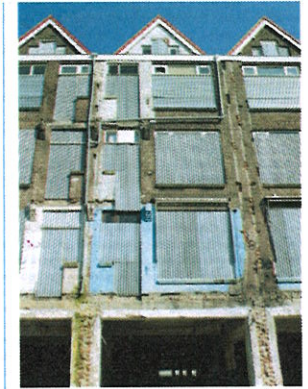
Nu wordt het Seinwezen onder meer gebruikt als bedrijfsverzamelgebouw, flexwerkplek en vergaderlocatie. Er zitten vaste huurders, maar er zijn ook grotere zalen die eenmalig voor bijeenkomsten worden afgehuurd. Het Seinwezen is daarnaast steeds belangrijker aan het worden voor de buurt. Zo is er eens per maand een buurtgroep, en is het pand de thuislocatie van de buurtcoöperatie Garenkokerskwartier. De

coöperatie houdt zich onder meer bezig met de gezamenlijke aanschaf van zonnepanelen, die energie opwekken voor de hele buurt. Een aantal buurtbewoners is begonnen met een buurtmoestuin rondom het Seinwezen, het Zaaizezen.

Het pand is verduurzaamd, door het gebruik van duurzame materialen, het scheiden van afval en water, gebruik van zonnewarmte en het gebruik van een groen dak. Baud Schoenmaekers: 'Het Seinwezen is open voor iedereen die een plek zoekt voor zijn initiatief. Niets is hier te gek.'

OORDEEL VAN DE JURY:

Het Seinwezen is een prachtig initiatief. Het is bijzonder dat het door crowdfunding gefinancierd is, daardoor zit er een element van eigenaarschap in het gebouw. Wat we zo mooi vinden, is dat dit kantoorpand tegelijkertijd ook veel betekend voor de buurt. De leefbaarste kantoren zijn multifunctioneel. Het is belangrijk dat er veel ruimte is voor interactie. De gemeente Haarlem is door het Seinwezen zelfs geïnspireerd om meer met burgerinitiatieven te gaan doen. Dit is dus een voorloper. We hebben als jury ook voor een ouder opgeknapt pand gekozen, en expres niet voor een splinternieuw gebouw, omdat het in deze tijd echt niet nodig is om nieuwe kantoorpanden te bouwen.

CATEGORIE: WONEN
Kluswoningen, Rotterdam

BIJZONDERHEDEN:

De Rotterdamse wijk Spangon stond niet zo goed bekeerd en werd vooral met verpaupering en criminaliteit geassocieerd. Maar eind 2004 kwam de wijk Spangon op een heel andere manier in het nieuws: de gemeente gaf een blok kluswoningen weg die de nieuwe bewoners zelf, gezamenlijk, konden opknappen. De gemeente werkte daarin samen met adviesbureau Urbanisnederland en architectenbureau Hulsbos. De eerste kluswoningen aan het Walisblok werden een groot succes. Er ontstonden 38 prachtig gerenoveerde woningen, met een grote, gedeelde binnenruimte, en die wijk kreeg een positieve impuls. Inmiddels is de kluswoning een bewezen concept dat ook in andere steden wordt aangeboden. Klushuizen zijn panden in slechte staat die geïnteresseerden kunnen kopen voor een aantrekkelijke prijs, met een aantal spelregels. De koper van het pand gaat de verplichting aan om het huis binnen een bepaald tijd op te knappen. Bij collectieve klushuizen wordt er soms een kopersvereniging opgericht die gezamenlijk de cascoverbouwing organiseert en aanpakt.

OORDEEL VAN DE JURY:

'We zijn erg gecharmeerd door het fenomeen kluswoning! Het staat voor leefbaarheid. Spangon dreigde om te vallen, en door de kluswoningen is er een herwaardering gekomen voor de woningen en de wijk. Het klushuis doet echt iets met de leefbaarheid van een wijk. Het is altijd mooi als mensen echt eigenaarschap nemen voor hun woning, en er met hart en liefde in investeren. Nederland heeft veel huurwoningen, en daar voelen mensen zich vaak minder verantwoordelijk voor. Kortom, de kluswoningen zorgen voor betrokkenheid bij de woonomgeving.'

CATEGORIE: OVERHEID
Gemeente Molenwaard

BIJZONDERHEDEN:

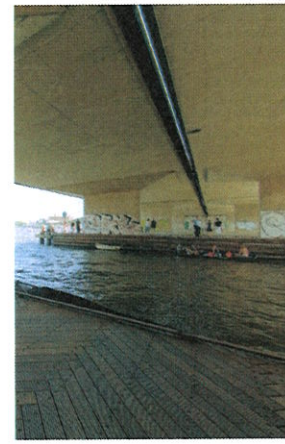
Op 15 oktober gaat de Zuid-Hollandse gemeente Molenwaard het huidige gemeentehuis in Bleskensgraaf verlaten. Waar komt dan het nieuwe gemeentehuis? Het antwoord is: dat komt er niet. De ambtenaren zullen allemaal verspreid in de 12 dorpen en de stad Nieuwpoort gaan werken, in al bestaande gebouwen. Dit plan is ontworpen omdat medewerkers aangaven dat ze zich beter wilden organiseren en na een bestuurlijke fusie. Door de fusie waren de afstanden tussen de dorpen en het gemeentehuis erg groot geworden.

De waterrijke gemeente Molenwaard heeft op dit moment 189 medewerkers in dienst. Er zijn verspreid over dorpen, zo'n 90 flexwerkplekken ingericht. Op één van deze plekken worden inwoners ontvangen. Die kunnen online terecht, bij de virtuele gemeente, maar ook zullen de ambtenaren gewoon bij mensen thuis aan de keukentafel afspreken. Verder komen er voor het aanvragen van zaken als vergunningen een aantal loketten op wisselende locaties.

Molenwaard heeft dus binnenkort geen gemeentehuis meer in eigendom. De gemeente huurt straks kantoorruimte en locaties naar behoefte, ook in lokale zorginstellingen, scholen of kantoren, omdat daar vaak nieuwe huurders gezocht worden. Het doel van dit alles is om ambtenaren dicht bij hun gemeenschappen zelf hun werk te laten doen. Ambtenaren zijn straks ook rechtstreeks voor inwoners, bedrijven, klankbordgroepen en andere verenigingen bereikbaar op hun mobiele nummer.

OORDEEL VAN DE JURY:

'Dit is nu precies wat we met "leefbaarheid" bedoelen: dat je een gemeentelijke organisatie zo dicht mogelijk bij mensen brengt, en echt een onderdeel laat uitmaken van de samenleving. Bovendien: niets is duurzamer dan niet bouwen. Het is simpelweg een briljant idee om als gemeente ook alsurende partij op te treden, en zo gebouwen in de gemeente te helpen om laagstaande plekken in gebouwen te vullen.'

CATEGORIE: OPENBARE RUIMTE
Aferna, Koog aan de Zaan

Architect: NL Architects en ontwerp- en ingenieursbureau Carve
Bouwjaar: 2006

BIJZONDERHEDEN:

Het coörd Koog aan de Zaan, in de Noord-Hollandse gemeente Zaanstad, wordt sinds de aanleg van de A8 in de jaren zeventig in tweeën gesplitst door een groot viaduct. Onder het viaduct was een ongerepte plek ontstaan van zo'n tienduizend vierkante meters. De gemeente Zaanstad zag een uitdaging om van deze plek iets moois te maken. Dat gebeurde, met behulp van onder meer NL Architects en ontwerp- en ingenieursbureau Carve is de ruimte onder het viaduct weer leefbaar geworden. Er zijn nu een skatepark, muurtjes voor graffitikunst, een ontmoetingsplein, een havenje en verschillende sportfaciliteiten voor de jeugd.

OORDEEL VAN DE JURY:

'Openbare ruimte gaat over leefbaarheid. Dit was een heel liefdevolle plek in de stad. Het is zelfzakkend dat daarin wordt geïnvesteerd. Het is gemakkelijker om de paretels in steden, zoals het Museumplein in Amsterdam, mooi op te knappen. Maar lastige plekken verdienen juist meer aandacht. Dit is een plek geworden die de stad verbindt in plaats van scheidt.'

LEEFBAARHEIDSPRIJS: NOMINEER EN WINNER
Welk gebouw en/of gebied had op deze pagina's niet mogen ontbreken? *The Optimist* en de nieuwe draai dagen u uit uw beste voorbeeld van een leefbaar gebouw en/of gebied in Nederland te nomineren. Het winnende voorbeeld krijgt een plek in onze novemberbijlage bij *NRC Handelsblad*. De winnende inzending krijgt bovendien een pop-up diner voor 15 personen cadeau. Stuur vóór 25 oktober uw inzending (een foto plus een motivatie van maximaal 200 woorden van uw voorbeeld) naar redactie@theoptimist.nl of ga naar www.denieuwedraai.nl/priljvraag. Volg [denieuwedraai](https://twitter.com/denieuwedraai) voor meer voorbeelden en discussieer mee via [#eefomgeving](https://twitter.com/#eefomgeving).